

EBÜ DÂVÜDİLER

(bk. BÂNİCÜRİLER).

EBÜ DÜCÂNE

(أبو دجانة)

Ebü Dücâne Simâk b. Hareşe
b. Levzân el-Ensârî
(ö. 12/633)

Cengâver sahâbî.

Medineli olup Hazrec kabilesindedir. Neseb zincirinin Simâk b. Evs b. Hareşe olduğu da rivayet edilmektedir. Hz. Peygamber onunla Utbe b. Gazvân arasında kardeşlik bağı (**muâhât***) kurmuştu. Bedir, Uhud gazvelerine ve diğer gazvelere katıldı. Bu savaşlarda Kureys'in ileri gelen silâhsözcülerini öldürdü. Uhud Gazvesi'nin en çetin safhalarında Hz. Peygamber'in yanında bulundu. Zor durumda kalanların yardımına koştu. Müslümanların büyük sıkıntılara düştüğü bu savaşta paniğe kapılmayıp Hz. Peygamber'in etrafında toplanan otuz sahâbîden ve ölüm biatı yapan sekiz kişiden biri de Ebü Dücâne idi. Muhtemelen savaşın başında Hz. Peygamber elindeki kılıcı göstererek onu kendisinden kimin almak istediğini sordu. Bunun üzerine herkes elini uzatarak kılıcı almak istedi. Fakat, "Bunun hakkını kim verir?" deyince herkes elini geri çekti. Ebü Dücâne ise onun hakkının ne olduğunu sordu. "Kırılıncaya kadar düşmana çalmak" cevabını alınca, "Onun hakkını ben veririm yâ Resûlallah!" diyerek kılıcı aldı ve bundan duyduğu sevinci dile getiren irticâî şiirler söyleyerek düşman saflarına daldı. Bu olaydan sonra kendisine "iki kılıçlı" anlamında "zû's-seyfeyn" lakabı verildi. Bu gazvede Hz. Peygamber'in dişinin kırıldığı ve etrafının sarıldığı bir sırada Ebü Dücâne vücuduyla bir kalın gibi onu korudu. Kendisini öldürmeye ant içen Abdullah b. Humeyd'i karşılayıp öldürdü. Hz. Peygamber ona, "Allahım! Hareşe'nin oğlundan ben nasıl razı isem sen de razı ol" diye dua etti.

Huneyn Gazvesi'nde Hz. Peygamber'in etrafı Hevâzinli müşriklerle sarıldığında onun yanında savaşanlardan biri yine Ebü Dücâne idi. Benî Nadîr Gazvesi'nde Ali b. Ebü Tâlib'e yardımla görevlendirildi. Bu vazifesini hakkıyla ifa ettiği için yalnız muhacirlere tahsis edilen ganimet mallarından arkadaşı Sehl b. Huneyf ile kendisine de pay verildi. Tebük Gazvesi'nde Hazrecîler'in bayrağını o taşıdı.

Ebü Dücâne Yemâme'de Müseylime-tülkezzâb'ın katlinde Abdullah b. Zeyd b. Âsım ile beraber bulundu ve burada şehid düştü. Hz. Ali'nin hilâfetine yetiştiği ve Sıffin'de onun yanında bulunduğu da rivayet edilmektedir. İbn Sa'd (ö. 230/845), kendi zamanında Medine ve Bağdat'ta Ebü Dücâne'nin torunlarının yaşadığını söylemektedir.

Ebü Dücâne çok güçlü ve cesur bir insandı. Bununla gururlanırdı ve kendisine mahsus bir eda ile yürürdü. Hz. Peygamber'in onun bu tavırını beğenmediği anlaşılmakta, fakat düşman saflarına girişini gördükten sonra, "Allah bu yürüyüşü yalnız bu durumlarda sever" dediği bilinmektedir. Ebü Dücâne en çok iki ameline güvendiğini söylerdi. Bunlardan biri kendini ilgilendirmeyen söze karışmaması, diğeri de kalbinde müslümanlara karşı kötü bir duygu beslememesiydi. Ebü Dücâne'nin hadis rivayet etmediği bilinmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Vâkıdî, *el-Megâzî*, I, 9, 76, 83, 86, 148, 150, 152, 168, ayrıca bk. İndeks; İbn Hişâm, *es-Sîre*, II, 6-69, 82, 192; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, III, 556-557; İbn Abdülber, *el-İstî'âb*, II, 83-84; IV, 58-59; İbnü'l-Cevzi, *Telkîhu fuhâmi ehli'l-eşer* (nşr. Ali Hasan), Kahire 1975, s. 133; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, II, 451-452; VI, 95-96; a.m.f., *el-Kâmil*, II, 75, 152-153, 155, 174, 366; Nevevî, *Tehzîb*, II, 227-228; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, I, 243-245; İbn Kayyim el-Cevziyye, *Zâdü'l-me'âd*, Kahire 1950, II, 92-93; Safedî, *el-Vâfi*, XV, 449; Makrizî, *İmtâ'u'l-esmâ*, Kahire 1941, I, 87, 91, 131, 138, 143, 156, 180, 183, 450; İbn Hacer, *el-İşâbe*, IV, 58; Zirikî, *el-A'lâm* (Fethullah), III, 138-139.

ASRİ ÇUBUKÇU

EBÜ DÜLÂME

(أبو دلامة)

Ebü Dülâme Zend b. Cevn
(ö. 161/777-78)

Ünlü Arap mizah şairi.

Küfe'de fakir bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Aslen Habeşistanlı olan babası Benî Esed'e mensup birinin âzâtlı kölesidir. Bazı kaynaklar şairin adını yanlış olarak Zeyd veya Zebd şeklinde yazmışlardır. Emevî Halifesi II. Mervân zamanında (744-750) tanınmaya başlanan Ebü Dülâme, şair olarak Abbâsî halifelerinden Seffâh (750-754) ve bilhassa kendilerine nedimlik yaptığı Mansûr (754-775) ve Mehdî (775-785) dönemlerinde şöhrete kavuşmuştur. Bazı eserlerde Hârûnürreşid'in (786-809) saltanatının ilk yıllarına ulaştığı kaydedilmekle birlikte

kaynakların çoğunda 161'de (777-78) öldüğü belirtilmektedir.

Ebü Dülâme akîdesi ve ahlâkı bozuk, hiç çekinmeden dinî emirlerle alay edebilen bir karaktere sahip olduğu için zındıklıkla itham edilmiştir. Bununla birlikte herkesin hoşlandığı zarif buluşlarıyla nükteler yapan, hoşsohbet ve tatlı dilli bir şairdi. Ebü Müslim-i Horasânî hakkındaki mersiyesiyle meşhur olan Ebü Dülâme'nin saraydaki görevi nükte ve fıkralarıyla halifeleri eğlendirmekti. Mevcut şiirleri onun müstehcen konuları da ele aldığı göstermekte ve bunları halifenin huzurunda bile tekrarlamaktan çekinmediği kaydedilmektedir. Ebü'l-Ferec el-İsfahânî'nin belirttiğine göre câize alabilmek için tatsız övgülerle dilencilik etmekten çekinmezdi. Herkesi, hatta annesini ve kendisini bile hicvettiği nakledilir.

Ebü Dülâme'nin bir divanından söz edilmekte (*Keşfü'z-zunûn*, I, 771), ancak bu eserin günümüze gelip gelmediği bilinmemektedir. Rüşdî Ali Hasan, onun çeşitli kaynaklarda dağınık halde bulunan şiirlerini toplayarak *Divânü Ebi Dülâme el-Esedî* adıyla neşretmiştir (Beyrut 1404/1985).

BİBLİYOGRAFYA :

Divânü Ebi Dülâme el-Esedî (nşr. Rüşdî Ali Hasan), Beyrut 1404/1985, nâşirin mukaddimesi, s. 3-27; İbn Kuteybe, *eş-Şi'r ve ş-u'arâ*, II, 776-778; Ebü'l-Ferec el-İsfahânî, *el-Eğânî*, X, 235-273; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (Tecedüd), s. 184; Hatîb, *Târîhu Bağdâd*, VIII, 488-493; Harîrî, *Maķâmât* (trc. Sabri Sevsevîl), İstanbul 1952, s. 554-555; Yâkût, *Mu'cemü'l-üdebâ*, XI, 165-168; İbn Hallikân, *Vefeyât*, II, 320-327; Nüveyrî, *Nihâyetü'l-ereb*, IV, 36-47; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, VII, 374-375; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, X, 134-135; *Keşfü'z-zunûn*, I, 771; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, IV, 185; Muhammed Ben Cheneb, *Abü Dulâma, poète bouffon de la cour des premiers califes abbasides*, Alger 1922; Ahmed Ferîd Rifâî, *Asrû'l-Me'mûn*, Kahire 1346/1928, II, 300-316; Brockelmann, *GAL*, I, 72-73; *Suppl.*, I, 111; Kehhale, *Mu'cemü'l-mü'ellifîn*, IV, 185; Şevkî Dayf, *Târîhu'l-edeb*, III, 295-297; C. Zeydan, *Âdâb* (Dayf), II, 73-74; Sezgin, *GAS*, II, 470-471; Ömer Ferruh, *Târîhu'l-edeb*, II, 84-86; Zirikî, *el-A'lâm* (Fethullah), III, 49-50; J. Horovitz, "Ebü Dülâme", *IA*, IV, 16; a.m.f., "Abü Dulâma", *El'* (Fr.), I, 120.

NECATİ KARA

EBÜ DÜLEF CAMİİAbbâsî Halifesi Mütevekkil-Alellah'ın
(847-861)Ca'feriye şehrinde yaptırdığı,
Ebü Dulef el-İclî'nin
adıyla anılan cami

(bk. ABBÂSİLER [Sanat]).